

Instruccions per a l'organització del currículum a l'ESO per a l'atenció a la diversitat

RESOLUCIÓ de 19 juny de 1997, per la qual s'aproven instruccions relatives a l'organització del currículum a l'educació secundària obligatòria per a l'atenció a la diversitat dels alumnes.

Els Decrets 96/1992, de 28 d'abril (DOGC núm. 1593 de 13.5.92) i 75/1996, de 5 de març (DOGC núm. 2180 de 11.3.96), completats amb l'Ordre de 3 de juny de 1996 (DOGC núm. 2215, de 7.6.1996) han establert l'ordenació de l'etapa d'educació secundària obligatòria. Per tal d'aplicar correctament aquesta normativa, el Departament d'Ensenyament, entre altres accions, ha publicat orientacions i instruccions.

Després del primer curs d'aplicació generalitzada del primer curs de l'etapa és convenient de completar aquestes orientacions en aspectes relatius a l'organització del currículum per a l'atenció a la diversitat dels alumnes.

Per això,

Resolc:

Aprovar les instruccions, d'organització del currículum per a l'atenció a la diversitat dels alumnes a l'etapa d'educació secundària obligatòria, que s'adjunten com a annex a aquesta Resolució.

Barcelona, 19 de juny de 1997

Maria dels Àngels González i Estremad
Directora General d'Ordenació Educativa

ANNEX

1. Organització del currículum.

1.1 Currículum comú: com entendre la continuïtat curricular.

El Decret 96/1992 estableix que, de cada una de les àrees de coneixement, hi ha uns ensenyaments de caràcter comú i obligatori per a tots els alumnes i uns altres de caràcter variable i optatiu. És a dir que àrea = crèdits comuns + crèdits variables.

Així doncs, no és correcta la idea que els crèdits comuns conformen les àrees i que, com a afegit i per a completar això, hi ha els crèdits variables. Hi ha una programació d'àrea, de la qual una part serà cursada per tots els alumnes i unes altres parts per col·lectius específics d'alumnes. Així, per exemple, l'àrea de Ciències de la naturalesa no té estrictament 8 crèdits: per a determinats alumnes, tindrà 10 crèdits, per a d'altres en tindrà 12 i per a alguns potser en tindrà 15; i la programació de l'àrea ha de mantenir coherència interna, coherència que ha de ser perceptible per l'alumne, tant si cursa 9 crèdits com si en cursa 13.

Aquest caràcter unitari de la programació de cada àrea es veu reflectit en les qualificacions finals de cicle i etapa: la qualificació final de cada àrea té en compte la totalitat dels crèdits de l'àrea cursats per l'alumne, siguin comuns o variables.

És important recordar a aquest respecte el que determina l'article 10 del Decret 75/1996: El professorat que imparteixi els crèdits variables d'un conjunt d'alumnes, haurà de procedir majoritàriament dels professors que imparteixin els crèdits comuns que cursen aquests alumnes. Per tant, cal evitar que l'alumnat estableixi dues categories de professor: el dels crèdits comuns i el dels crèdits variables. I aquesta concepció unitària d'equip de professors s'ha de mantenir en programar el disseny curricular del centre; tal com diu l'article 4.5 de l'Ordre de 3 de juny de 1996: Els professors dels crèdits comuns d'una àrea seran els mateixos al llarg del curs per a cada grup d'alumnes, i es vetllarà perquè siguin els mateixos al llarg del cicle. Així, per exemple, en l'àrea de Ciències de la naturalesa no és admissible que els diversos crèdits que la componen siguin impartits per professors diferents.

Per tant, el model d'organització que estableix la normativa vigent es basa en un equip docent estable per a cada cicle i promoció, que s'ha de fer responsable de les dues parts del currículum, admetent, però, que en alguns casos, sigui per canvis en la plantilla o per necessitats d'estructura de centre, això pot no ser possible en un 100%.

Aquesta organització en equips docents que es desprèn de la normativa té el propòsit d'evitar la dispersió: d'una banda, l'alumnat no es troba davant de 20 o 25 professors diferents al llarg del cicle, sinó que té un nucli màxim de 10 al llarg del 2n cicle (al 1r cicle haurien de ser un màxim de 8) que, incidentalment, pot incrementar-se en algun més en algun crèdit variable que així ho requereixi; de l'altra, el professorat atén a un nombre d'alumnes més manejable, perquè concentra el seu horari impartint crèdits comuns i variables a un col·lectiu limitat.

En determinades àrees es plantegen objeccions a la no impartició de crèdits comuns d'una àrea en determinats trimestres. De primer cal recordar que és possible i convenient la impartició d'alguna àrea amb caràcter uniforme al llarg d'un curs o d'un cicle. Així, per exemple, es pot impartir alguna àrea (l'Educació física o la Llengua estrangera són els exemples més estesos) a raó de dues hores setmanals durant tot un cicle, o també poden concentrar-se els quatre crèdits comuns d'una àrea i cicle al llarg d'un sol curs (per exemple, en àrees com Tecnologia o Ciències Socials), de manera que s'imparteixin aquests comuns a raó de quatre hores setmanals durant tot un curs.

El que sí estableix la normativa vigent és que aquesta organització no s'ha d'aplicar generalitzadament a la totalitat de les àrees. En aquest sentit, l'article 9 de l'Ordre de 3 de juny de 1996 estableix que "(...) el nombre màxim de crèdits simultanis, entre comuns i variables, que podrà cursar un alumne/a serà de 10 en el primer cicle i d'11 en el segon", sense que el crèdit de tutoria s'inclogui en aquest còmput.

Aquesta exigència normativa té la finalitat d'evitar la dispersió d'àrees, i per tant de professorat, de cara a l'alumne, enllaçant amb la idea, exposada a l'inici d'aquest punt, de l'establiment d'equips docents per cicle i promoció.

El fet de no dispersar excessivament el currículum de l'alumne és especialment important en el primer cicle, al qual els alumnes arriben procedents d'una situació menys diversificada. En aquest cicle seria convenient que, en el possible, s'intentés la concentració d'algunes àrees i que aquestes fossin impartides per un mateix professor. Això podria fer-se, per exemple, amb les àrees de Ciències de la Naturalesa i Matemàtiques, amb les de Ciències socials i Llengua catalana, o amb les de Llengües estrangeres i Llengua castellana.

Una altra mesura interessant seria la globalització de diverses àrees; així un sol professor podria impartir, per exemple, les àrees de Ciències de la naturalesa i de Tecnologia, tot integrant-ne els continguts.

Les àrees de Música i Educació visual i plàstica no queden afectades per la qüestió de la no impartició de crèdits comuns en determinats trimestres, atès que poden impartir-se els dos crèdits comuns que tenen assignats per cicle de forma compacta, en dos trimestres consecutius.

En l'àrea de Llengua, el nombre de crèdits comuns assignats per cicle (8 i 7) sobrepassa el nombre de trimestres (6 i 6), i així l'alumne pot estar cursant crèdits comuns de Llengua en tots els trimestres. No té sentit plantejar la dicotomia Llengua catalana-Llengua castellana, atès que els continguts i objectius no són diferents per a cada llengua, sinó únics per a l'àrea. A més, en l'assignació horària d'aquesta àrea hi ha tres crèdits de continguts i estructures lingüístiques comunes, que no s'han d'entendre com a crèdits a part dels altres de català i de castellà, sinó que s'han de distribuir al llarg de l'etapa, sigui en el treball d'una llengua o en el de l'altra, per a posar en relleu contínuament aquests continguts comuns i evitar les repeticions innecessàries. Respecte la programació i l'organització de l'àrea de Llengua, es recomana consultar les indicacions contingudes en la publicació *El tractament de llengües a l'Educació Secundària Obligatòria* (Departament d'Ensenyament, maig de 1995).

També cal recordar que, especialment en el cas de les àrees més instrumentals, l'ús de les capacitats que s'hi adquireixen és constant en el treball en altres àrees, per la qual cosa no pot afirmar-se rotundament que els alumnes perden tot contacte amb una àrea determinada si no estan cursant en tot moment crèdits comuns d'aquella àrea. Com es diu en la introducció del document *El tractament de llengües...*, ja esmentat, la llengua «és l'única matèria del currículum que és alhora mitjà d'aprenentatge de totes les altres matèries i objecte d'estudi; en aquest sentit podem afirmar, per tant, que tot professor és, en certa manera, professor de llengua i, com a tal, és de gran importància la seva funció de model lingüístic de l'alumnat».

S'ha de tenir en compte que determinats hàbits de treball, algunes actituds i els procediments més genèrics es treballen en totes les àrees i es programen amb visió de centre, de manera que cadascun dels membres de l'equip docent els aborda des de la seva àrea però dins d'aquesta acció conjunta que assegura la continuïtat curricular.

En alguna àrea seria factible que dins de l'estructura organitzativa del centre es pugui preveure que en aquells trimestres en què determinats alumnes no cursin crèdits comuns d'aquestes àrees, n'hagin de cursar obligatòriament algun variable, sigui del tipus que sigui. Al respecte, cal recordar l'obligatorietat que tenen els alumnes de cursar, en el segon cicle, dos crèdits variables de Llengua, un de Llengua estrangera, un de Matemàtiques i un de Ciències socials. S'ha de tenir en compte que la distribució de crèdits comuns i variables al llarg del cicle no té perquè ser uniforme. El contingut i extensió de la part variable del currículum en cada fase de l'aprenentatge de l'alumnat no ha de respondre a l'emplenament de buits horaris ni ha de ser un exercici de combinatòria, sinó que ha de proporcionar a l'alumnat allò que li és necessari en cada moment. Així, es pot limitar l'optativitat dels alumnes de 1r d'ESO, donant un major pes al currículum comú en l'inici de l'etapa. De forma anàloga, seria factible augmentar la càrrega optativa al final de l'etapa. Per exemple, pot organitzar-se l'àrea de Ciències socials del segon cicle amb els quatre crèdits comuns en quatre trimestres consecutius i deixar els dos últims trimestres per a crèdits variables de tipus propedèutic, només per a alumnes que voldran cursar determinades modalitats de batxillerat o determinades famílies de cicles formatius, en itineraris com els que es proposen en el punt 1.2 d'aquest document. El mateix podria fer-se amb altres àrees.

Si ens centrem en el segon cicle, i en una àrea que en general es considera que requereix un treball continuat, com és la de Matemàtiques, una organització podria ser la de crèdits comuns en els quatre primers trimestres, tot reservant els dos darrers per a la impartició de crèdits variables propedèutics per a determinats alumnes. Això es combinaria amb la impartició de crèdits de reforç en tots sis trimestres. També podria adoptar-se una distribució similar, però usant els dos primers crèdits de cada curs per als crèdits comuns, i el tercer per als variables d'ampliació, en el ben entès que els variables de reforç de Matemàtiques han d'anar-se oferint amb continuïtat al llarg de tota l'etapa.

A continuació es presenten alguns exemples d'organització dels crèdits comuns i variables que responen a algunes de les idees que s'han exposat. No pretenen recollir-les de manera exhaustiva, però pretenen mostrar com és possible d'aplicar les diverses opcions que s'han esmentat, tot i mantenint un equilibri en les hores lectives setmanals assignades a cada departament didàctic al llarg del curs, i complint les prescripcions pel que fa a la proporció de crèdits de cada àmbit.

En el currículum variable només s'han inclòs crèdits variables tipificats, però és clar que cada centre pot establir-ne de propis en la seva organització.

En calcular les hores que s'han de dedicar a crèdits variables, no s'han tingut en compte les tres hores setmanals que cada grup té assignades per a atenció a la diversitat, perquè usar-les per rebaixar ràtios de variables no és una opció acceptable: les ràtios no baixen de forma significativa i els alumnes amb necessitats específiques no queden prou atesos.

Mostres d'itineraris

Per a aquests exemples, es considera un centre de 3 línies d'ESO (uns 90 alumnes per curs). No s'han tingut en compte els alumnes que romanen un any més en el cicle, perquè l'organització del currículum que cursen els alumnes en aquest any depèn molt directament de les seves necessitats específiques.

La distribució dels crèdits de Segona llengua estrangera és de dos en el primer cicle i quatre en el segon.

Primer cicle

	Primer cicle					
	Hores lectives setmanals de l'alumnat, per trimestres					
	1	2	3	4	5	6
Llengua catalana	3	3		3		3
Llengua castellana	3		3		3	3
Llengües estrangeres	2	2	2	2	2	2
Ciències socials	4	4	4			
Matemàtiques	3	3	3	3		
Ciències de la naturalesa	3	3		3	3	
Tecnologia				4	4	4
Educació física	2	2	2	2	2	2
Educació visual i plàstica	2	2	2			
Música					3	3
Crèdits variables	3	6	9	9	9	9
Tutoria	1	1	1	1	1	1
Total	26	26	26	27	27	27

El centre ha d'oferir un total de 68 crèdits variables (aproximadament) al llarg del cicle. Això podria fer-se assignant 4-5 crèdits a cada franja horària. Una possible organització d'aquestes franges horàries en els sis trimestres seria:

	Proposta d'oferta de crèdits					
	1	2	3	4	5	6
Franja 1	5 Comprensió lectors Disseny i construcció d'un objecte Informàtica d'usuari Mesura i magnituds Resolució de problemes	5 Comprensió lectors Parlem ll. estr. activ. teatre Informàtica d'usuari Cant coral Resolució de problemes	5 Ortografia Parlem ll. estr. activ. teatre Petites investigacions Educació per a la salut: drogod. Càlcul numèric	4 Ortografia Espais, cultures i migracions Tècniques esportives Cant oral	5 Revista Espais, cultures i migracions Treball amb materials diversos Dibuix artístic Matemàtica comercial	5 El treball de camp Europa avui Natació Espai i volum Revisió de 1r cicle
Franja 2		4 Tècniques i hàbits d'estudi Club de lectura Tècniques de producció d'aliments Càlcul numèric	4 Tècniques i hàbits d'estudi Estudi cartogràfic de l'entorn Conèixer un altre país Disseny i construcció d'un objecte	5 Tècniques i hàbits d'estudi Espanya avui Informàtica d'usuari Fonaments de la imatge seqüenciada Flauta de bec	4 Narracions de viatges i aventures Els medis urbà, rural, natural... La imatge fotogràfica Lectura i representació de gràfics	5 Òptica Geografia dels conflictes La imatge tecnològica Conjunt instrumental Descobrim l'Univers
Franja 3			4 Representació teatral Petites investigacions Fem el nostre vestuari Mesura i magnituds	4 Revista Conèixer un altre país Construcció d'instruments Lectura i representació de gràfics	4 2a llengua estrangera Els valors de la convivència Ritme i expressió L'altra geometria	5 2a llengua estrangera Educació per a la salut: drogod. Per a què serveixen les roques? Indústria i societat L'altra geometria

Característiques principals d'aquesta proposta:

Hi ha crèdits comuns de Llengua en tots els trimestres.

Les Ciències socials es concentren a 1r curs i la Tecnologia a 2n.

L'increment de variables és gradual en el 1r curs, però a 2n el nombre de variables per trimestre és fix.

El centre podria prendre mesures, pel que fa a la tria de variables, per a assegurar la continuïtat de determinades àrees; per exemple:

— en el 5è i 6è trimestre, l'alumne ha de cursar com a mínim un crèdit variable de Matemàtiques;

— en el 2n curs, n'ha de cursar algun de Ciències socials;

— en el 1r curs, n'ha de cursar algun de Tecnologia;

— (...)

Seria recomanable que algun professor impartís més d'una àrea, per tal d'aconseguir que l'equip docent de cada grup estigués format per vuit professors com a màxim. Així hi hauria tres equips docents per als tres grups d'un curs, que s'encarregarien conjuntament de la impartició dels variables de tots tres grups.

Segon cicle

En els dos exemples que es proposen a continuació se suposa que les propostes són continuació de la que s'ha fet per al primer cicle.

Exemple A

	Segon cicle					
	Hores lectives setmanals de l'alumnat, per trimestres					
	1	2	3	4	5	6
Llengua catalana	3	3		3		3
Llengua castellana	3		3		3	
Llengües estrangeres	2	2	2	2	2	2
Ciències socials		3	3		3	3
Matemàtiques	3	3	3	3		
Ciències de la naturalesa	3	3	3	3		
Tecnologia			3	3	3	3
Educació física	2	2	2	2	2	2
Educació visual i plàstica					3	3
Música	3	3				
Crèdits variables	9	9	9	12	12	12
Tutoria	1	1	1	1	1	1
Total	29	29	29	29	29	29

El centre ha d'oferir un total de 95 crèdits variables (aproximadament) al llarg del cicle. Això podria fer-se assignant 4-5 crèdits a cada franja horària.

Una possible organització d'aquestes franges horàries en els trimestres seria:

Proposta d'oferta de crèdits						
	1	2	3	4	5	6
Franja 1	4 Les activitats humanes i la contaminació El consum i el mercat Mecanismes Càlcul numèric	5 Tècniques i hàbits d'estudi Un esport col·lectiu Electrònica Disseny d'un habitatge Publicitat	4 Ortografia Cos, sexualitat, reproducció Música i cinema Matemàtica comercial	5 Poesia El cos humà Catalunya contemporània El vídeo Guitarra	5 Un viatge a l'estranger El sòl i l'agricultura Disseny d'un habitatge inornamentals Reflexió i argumentació ètica	4 L'estructura de la matèria Entrada al món del treball L'àlgebra de Boole i l'electrònica Mitologia grecoromana
Franja 2	5 2a llen. estrangera La revolució industrial Electricitat domèstica publicitat Revisió de 1r cicle	4 Comprensió lectora 2a llen. estrangera L'evolució en la utilització de l'energia Descobrim l'Univers	5 Theatre Comerç i serveis Fonaments de la representació tècnica El rock Mesura i magnituds	5 Narrar i descriure 2a llen. estrangera Disseny Matemàtica comercial Drets humans i ciutadania	5 Narrar i descriure 2a llen. estrangera El canvi químic Manteniment i separació domèstica Desigualtats	4 Viure la literatura Educació per a la salut: accidents Meteorologia Trigonometria
Franja 3	5 Espanya avui Natació Estudi d'un procés industrial proper Dibuix assistit per ordinador Els valors de la convivència	4 El treball de camp Europa avui Automatisme s Resolució de problemes	4 Revista El món de l'atletisme Fonaments de la representació tècnica La música de jazz	4 Ràdio i televisió Manteniment i reparació domèstica Pintura, escult. i arquít. del s. XX Combinatòria	4 Diari Les forces i els seus efectes Microorganismes. Malalties infeccioses Lectura i representació de gràfics	5 Comentari de textos literaris Com funciona la biosfera? Posat en forma Estructures metàl·liques Moviments en el pla
Franja 4				4 Reading Com llegir l'arquít., la pint. i l'escult. Tècniques d'organització i gestió Ètica de la ciència i la tecnologia	5 Comentari de textos literaris Ciència sobre rodes Una aproximació a l'IPC Polinomis Cultura grecoromana	5 Looking for a job El cos humà L'evolució en la utilització de l'energia Trigonometria La ciència i la tècnica en el món clàssic

Característiques principals d'aquesta proposta:

El nombre de variables és estable per trimestres en cada curs i els comuns de totes les àrees estan bastant repartits en els dos cursos.

Hi ha crèdits comuns de Llengua en tots els trimestres.

Les Ciències de la naturalesa i les Matemàtiques es concentren a l'inici del cicle i la Tecnologia al final; els variables d'aquestes àrees estan més presents quan no hi ha comuns.

Els reforços de Matemàtiques estan sempre presents, mentre que les ampliacions tendeixen a ubicar-se al final del cicle.

Exemple B

	Segon cicle					
	Hores lectives setmanals de l'alumnat, per trimestres					
	1	2	3	4	5	6
Llengua catalana		3	3	3		3
Llengua castellana	3		3		3	
Llengües estrangeres	2	2	2	2	2	2
Ciències socials	4	4	4			
Matemàtiques	3	3		3	3	
Ciències de la naturalesa	3		3	3		3
Tecnologia		3	3		3	3
Educació física	2	2	2	2	2	2
Educació visual i plàstica	2	2	2			
Música	3	3				
Crèdits variables	6	6	6	15	15	15
Tutoria	1	1	1	1	1	1
Total	29	29	29	29	29	29

El centre ha d'oferir un total de 95 crèdits variables (aproximadament) al llarg del cicle. Això podria fer-se assignant 4-5 crèdits a cada franja horària. Una possible organització d'aquestes franges horàries en els sis trimestres seria:

		Proposta d'oferta de crèdits					
		1	2	3	4	5	6
Franja 1	5 Ortografia Posa't en forma Electricitat domèstica Dibuix assistit per ordinador Matemàtica comercial	5 Comprensió lectora Les forces i els seus efectes Cos, sexualitat, reproducció Un esport col·lectiu Disseny d'un habitatge	5 Theatre El treball de camp Guitarra Lectura i representació de gràfics Una aproximació a l'IPC	4 Narrar i descriure Les activitats humanes i la contaminació Estructures metàl·liques Publicitat	5 Narrar i descriure Microorganismes Comerç i serveis La música de jazz Moviments en el pla	4 El cos humà Catalunya contemporània El vídeo L'àlgebra de Boole i l'electrònica	
Franja 2	5 Revista 2a llen. estranjera Estudi d'un procés industrial proper Mecanismes Revisió de 1r cicle	5 Ràdio i televisió 2a llen. estranjera Educació per a la salut: accidents Meteorologia Càlcul numèric	5 Natació Civilització i cultura grecoromana Música i cinema Resolució de problemes L'altra geometria	5 Tècniques i hàbits d'estudi Reading Ètica de la ciència i la tecnologia L'evolució en la utilització de l'energia Matemàtica comercial	4 Comentari de textos literaris La ciència i la tècnica en el món clàssic Els valors de la convivència Automatismes	4 Viure la literatura Comerç i serveis Fonaments de la representació tècnica Polinomis	

Franja 3				4 2a llen. estrangera Com llegir l'arquitect., la pint. i l'escult. Estudi d'un procés industrial proper Desigualtats	5 2a llen. estrangera El canvi químic La revolució industrial Disseny Combinatòria	4 Un viatge a l'estranger Reflexió i argumentació ètica Manteniment i reparació domèstica Polinomis
Franja 4				4 Arrels clàssiques del lèxic cient., tèc. El consum i el mercat L'evolució en la utilització de l'energia La imatge fotogràfica	5 Looking for a job L'estructura de la matèria El món de l'atletisme Manteniment i reparació domèstica Pintura, esc. i arquitect. del s.XX	4 Comentari de textos literaris Entrada al món del treball El rock Trigonometria
Franja 5				5 El sòl i l'agricultura Espanya avui Posa't en forma Electrònica Càlcul numèric	4 Diari Com funciona la biosfera? Ciència sobre rodes Drets humans i ciutadania	4 Poesia La naturalesa de la ciència Tècniques d'organització i gestió Trigonometria

Característiques principals d'aquesta proposta:

El nombre de variables és estable per trimestres en cada curs, donant més pes al 4t curs, i els comuns de totes les àrees estan bastant repartits en els dos cursos, llevat de les Ciències socials, que es concentren a 3r. La Música i la Visual i plàstica concentren la part comuna a 3r curs.

Hi ha crèdits comuns de Llengua en tots els trimestres.

Els crèdits variables de Ciències de la naturalesa i de Tecnologia estan més presents quan no hi ha comuns.

Els reforços de Matemàtiques estan sempre presents, mentre que les ampliacions tendeixen a ubicar-se en aquells trimestres en què no hi ha comuns.

El centre podria prendre mesures, pel que fa a la tria de variables, per a assegurar la continuïtat de determinades àrees; p.ex.:

— entre el 3r i 6è trimestre, l'alumne ha de cursar com a mínim un crèdit variable de Matemàtiques.

— en el 2n curs, n'ha de cursar algun de Ciències socials.

— (...)

1.2 Currículum variable.

Com s'ha remarcat en el punt anterior, la programació de cadascuna de les àrees ha de mantenir coherència interna, i el currículum variable s'ha d'organitzar de manera que pugui aportar, en cada moment, allò que l'alumne necessita. Aquesta coherència es manifesta també amb la concepció unitària d'equip de professors per a cada grup d'alumnes.

Un altre dels elements d'aquesta coherència és la diversa tipologia dels crèdits variables. Com diu l'article 6.5 del Decret 75/1996, l'alumnat escollirà cada trimestre els crèdits variables que ha de cursar (...) amb l'orientació de la persona tutora, la qual vetllarà perquè el currículum optatiu mantingui l'equilibri necessari d'acord amb els objectius generals de l'etapa i els interessos de l'alumnat. Aquest equilibri entre els interessos de l'alumne i l'assoliment dels objectius generals de l'etapa no vol dir que l'alumne ha de triar una mica de cada àrea sinó que, en determinats moments de l'etapa i en determinats espais del currículum variable, l'elecció de variables per part de l'alumne respondrà als seus interessos personals, mentre que en d'altres moments l'assignació de variables es guiarà per necessitats més immediates d'aprenentatge. Per tant, en determinats moments l'alumne gaudirà de més autonomia en l'elecció i en d'altres la incidència del tutor en aquesta decisió serà major. I, certament, aquesta autonomia no pot ser igual per a tots els alumnes, perquè no tots tenen la mateixa capacitat de decidir responsablement.

Els crèdits de reforç, sigui directe o indirecte, han de mantenir forçosament aquesta coherència amb allò que pretenen reforçar. Evidentment, coherència no implica repetició: quan des d'una àrea es creu convenient programar un crèdit de reforç és perquè s'han detectat dèficits d'aprenentatge en alguna part del currículum; a partir d'aquesta detecció es veurà quines són les necessitats i la millor via per a plantejar el reforç. Sembla clar el paper decisiu que han de tenir el professor de l'àrea a reforçar i el tutor de l'alumne en l'assignació de crèdits de reforç. Els crèdits d'iniciació pretenen presentar continguts no treballats en els crèdits comuns, i que no necessàriament tenen un lligam directe amb opcions acadèmiques posteriors. La seva intenció es obrir noves perspectives a l'alumne, introduint-lo en camps allunyats de la vivència escolar tradicional. Si bé el tutor/a, com és natural, pot aconsellar l'alumnat en la tria d'aquests crèdits, sembla evident que aquest és el tipus de crèdits variables en què l'alumnat pot decidir les seves opcions amb més autonomia.

Els crèdits d'ampliació i aprofundiment desenvolupen determinats continguts que ja s'han tractat en el currículum comú. En alguns casos preparen directament l'alumne cap a opcions acadèmiques posteriors, siguin cicles formatius de grau mitjà o batxillerat, mentre que en d'altres aquest lligam no és tan directe. És evident que els crèdits que contribueixin a preparar opcions futures s'han de programar en el segon cicle, i especialment en el darrer curs. En el cas d'alumnes que tinguin clara la seva opció en finalitzar l'ESO, el tutor els ha d'encaminar cap a aquests crèdits.

Per part del centre docent, es pot fer una selecció de determinats crèdits que configurin petits itineraris en el final de l'ESO, en el ben entès que de cap manera no es poden programar crèdits variables que "descarreguin" de continguts les matèries de batxillerat: els currículums de les matèries de batxillerat s'han dissenyat de manera que no calgui haver cursat prèviament cap crèdit variable específic.

La distribució dels crèdits variables permet la personalització de l'itinerari de cada alumne tot mantenint la coherència de les àrees.

Aquesta distribució permet la configuració d'itineraris diversos en funció de les opcions futures, tenint en compte que l'oferta del centre ve condicionada per les seves dimensions i no sempre és possible oferir tots els crèdits que s'han inclòs en els itineraris.

Per a un alumne (enquadrat en l'exemple A del punt anterior) que es prevegi que cursarà un cicle formatiu administratiu, el seu itinerari podria ser:

	1	2	3	4	5	6
Llengua catalana	3	3*		3	3**	
Llengua castellana	3	*	3		3*	**
Llengües estrangeres	2*	2*	2	2*	2*	2*
Ciències socials	**	3*	3*	*	3**	3*
Matemàtiques	3	3	3*	3	*	
C. de la naturalesa	3	3	3	3		*
Tecnologia			3	3**	3*	3
Educació física	2	2	2	2	2	2
Ed. visual i plàstica		*			3	3
Música	3	3	*			
Crèdits variables	El consum i el mercat 2a llengua estr. Espanya avui	Publicitat 2a llengua estr. Europa avui	Matemàtica comercial Comerç i serveis La música de jazz	Catalunya contemporània 2a llengua estr. Manteniment i reparació domèstica Tècniques d'org. i gestió	Reflexió i ètica 2a llengua estr. Diari Una aproximació a l'IPC	Mitologia grecoromana Viure la literatura Com funciona la biosfera? Looking for a job

S'han assenyalat amb asterisc les àrees de les quals l'alumne cursa crèdits variables en cada trimestre (en el cas de crèdits interdisciplinaris s'han assenyalat les diverses àrees implicades).

Per a un alumne (enquadrat en l'exemple A) que es prevegi que cursarà batxillerat en l'àmbit biosanitari, el seu itinerari podria ser:

	1	2	3	4	5	6
Llengua catalana	3*	3	*	3		3
Llengua castellana	3*		3*		3	
Llengües estrangeres	2	2	2*	2	2	2
Ciències socials	*	3*	3	*	3*	3**
Matemàtiques	3	3	3	3*	*	*
C. de la naturalesa	3*	3**	3*	3*	***	****
Tecnologia	*	*	3*	3	3	
Educació física	2	2*	2	2	2	2*
Ed. visual i plàstica	*		*	*	3	3
Música	3	3				
Crèdits variables	Les activitats humanes i la contaminació Publicitat Espanya, avui	Un esport col·lectiu L'evolució en la utilització de l'energia El treball de camp	El cos humà Theatre Revista	Cos, sexualitat... Disseny Combinatòria Ètica de la ciència i la tec.	El sòl i l'agricultura El canvi químic Microorganismes Polinomis	L'estructura de la matèria Educació per a la salut: accidents Com funciona la biosfera? La ciència i la tècnica en el món clàssic

S'han assenyalat amb asterisc les àrees de les quals l'alumne cursa crèdits variables en cada trimestre (en el cas de crèdits interdisciplinaris s'han assenyalat les diverses àrees implicades).

Per a un alumne (enquadrat en l'exemple B) que es prevegi que cursarà un cicle formatiu de manteniment de vehicles, el seu itinerari podria ser:

	1	2	3	4	5	6
Llengua catalana	0	3	3	3	*	3*
Llengua castellana	3		3		3*	*
Llengües estrangeres	2	2	2	2	2	2
Ciències socials	4	4*	4*	***	**	*
Matemàtiques	3	3	**	3	*	
C. de la naturalesa	3	**	3*	3**	*	3
Tecnologia	**	3	3	***	3***	3*
Educació física	2	2*	2	2	2	2
Ed. visual i plàstica	2*	2	2		*	*
Música	3	3				
Crèdits variables	Dibuix assistit per ordinador Mecanismes	Cos, sexualitat, reproducció Educació per a la salut: accidents	Lectura i representació de gràfics Resolució de problemes	Les activitats humanes i la contaminació Ètica de la ciència i la tecnologia Estudi d'un procés industrial proper L'evolució en la tilització de l'energia Espanya avui	Narrar i descriure Automatismes La revolució industrial Pintura, escultura i arquitectura del s. XX Ciència sobre rodes	Catalunya contemporània Fonaments de la representació tècnica Un viatge a l'estranger El rock Poesia

S'han assenyalat amb asterisc les àrees de les quals l'alumne cursa crèdits variables en cada trimestre (en el cas de crèdits interdisciplinaris s'han assenyalat les diverses àrees implicades).

Com en els exemples anteriors, a continuació presentem una selecció de crèdits variables tipificats recomanats per al segon cicle que estan directament relacionats amb opcions acadèmiques posteriors i que podrien configurar itineraris dins del currículum variable en el 2n cicle d'ESO. Conseqüentment amb el que s'ha exposat, tots són crèdits d'ampliació o aprofundiment, i com a màxim s'assenyalen 12 crèdits en cada opció, per tal de no tancar massa el currículum variable de 21 crèdits del segon cicle, ja que és convenient que l'alumne/a cursi crèdits variables de diverses àrees, encara que no el preparin directament per a la seva opció posterior o, dins de les àrees proposades, altres crèdits no tan propedèutics.

Les opcions acadèmiques en què s'agrupen els crèdits són àmplies; per exemple, els cicles formatius s'han agrupat per famílies professionals, per la qual cosa no sempre la totalitat dels crèdits que s'inclouen en la relació següent són recomanables per a tots i cadascun dels cicles de la família professional. La proposta que es fa en cada opció ajuda a configurar itineraris, però no és imprescindible que l'alumne/a triï tots els crèdits proposats. En tot cas, aquesta llista és un suggeriment i no és, en absolut, tancada.

Exemples d'itineraris de crèdits variables en funció de les opcions posteriors dels alumnes

Alumnes que no prossegueixen estudis

Ràdio i televisió
Diari
Espanya avui, diversitat territorial i cultural
Catalunya contemporània (1931-1992)
Entrada al món del treball
Comerç i serveis
Educació per a la salut: estils de vida i salut.
Els accidents
Ciència sobre rodes
Manteniment i reparació domèstica
Disseny d'un habitatge
Publicitat
Matemàtica comercial

Batxillerat (Humanitats)

Viure la literatura
Poesia
Comentari de textos literaris
Espanya avui, diversitat territorial i cultural
Europa, avui
Com llegir l'arquitectura, la pintura i l'escultura
Catalunya contemporània (1931-1992)
La revolució industrial. Catalunya, la fàbrica d'Espanya
Pintura, escultura i arquitectura del segle XX
Arrels clàssiques del lèxic científic, tècnic i humanístic
Mitologia grecoromana
Civilització i cultura grecoromana

Batxillerat (Ciències socials)

Les activitats humanes i la contaminació
Espanya avui, diversitat territorial i cultural
Europa, avui
Catalunya contemporània (1931-1992)
La revolució industrial. Catalunya, la fàbrica d'Espanya
Comerç i serveis
El consum i el mercat
Tècniques d'organització i gestió
Matemàtica comercial
Polinomis
Una aproximació a l'IPC
Civilització i cultura grecoromana

Batxillerat (Biosanitari)

El treball de camp
Educació per a la salut: estils de vida i salut.
Els accidents
Microorganismes.
Malalties infeccioses
Les activitats humanes i la contaminació
Com funciona la biosfera?
Cos, sexualitat, reproducció
El canvi químic
El cos humà
El sòl i l'agricultura
Trigonometria
Polinomis
La ciència i la tècnica en el món clàssic

Batxillerat (Ciències pures)

La naturalesa de la ciència
Meteorologia
Les forces i els seus efectes
L'estructura de la matèria
Fonaments de la representació tècnica
L'altra geometria
Combinatòria
Moviments en el pla
Trigonometria
Polinomis
Desigualtats
La ciència i la tècnica en el món clàssic

Batxillerat (Tècnic)

Les forces i els seus efectes
L'estructura de la matèria
Estructures metàl·liques
L'evolució en la utilització de l'energia
Electrònica
Automatismes
Mecanismes
Fonaments de la representació tècnica
Trigonometria
Polinomis
Desigualtats
La ciència i la tècnica en el món clàssic

Batxillerat (Arts)

Ràdio i televisió
Com llegir l'arquitectura, la pintura i l'escultura
Catalunya contemporània (1931-1992)
Dibuix assistit per ordinador
La imatge fotogràfica
Dibuix artístic
Disseny
El vídeo
Pintura, escultura i arquitectura del segle XX
L'altra geometria
Mitologia grecoromana
Civilització i cultura grecoromana

CF Activitats agràries

El sòl i l'agricultura
El treball de camp
Microorganismes.
Malalties infeccioses
Les activitats humanes i la contaminació
El consum i el mercat
Tècniques d'organització i gestió
Automatismes
Mecanismes
Fonaments de la representació tècnica
Matemàtica comercial
Trigonometria
Lectura

CF Activitats físiques i esportives

Educació per a la salut: estils de vida i salut.
Els accidents
Estudi cartogràfic de l'entorn
Un viatge a l'estranger
Meteorologia
El cos humà
Natació
Posa't en forma

CF Activitats maritimopesqueres

Educació per a la salut: estils de vida i salut.
Els accidents
Les forces i els seus efectes
Meteorologia
Mecanismes
Automatismes
Les activitats humanes i la contaminació
Tècniques d'organització i gestió
El consum i el mercat
Fonaments de la representació tècnica
Entrada al món del treball
Un viatge a l'estranger

CF Administració

Comerç i serveis
El consum i el mercat
Tècniques d'organització i gestió
Matemàtica comercial
Una aproximació a l'IPC
Diari
Un viatge a l'estranger
Entrada al món del treball
Publicitat
Espanya avui, diversitat territorial i cultural
Europa, avui
Catalunya contemporània (1931-1992)

CF Arts gràfiques

Automatismes
Dibuix assistit per ordinador
Mecanismes
Fonaments de la representació tècnica
L'estructura de la matèria
Tècniques d'organització i gestió
El consum i el mercat
Diari
Disseny
La imatge fotogràfica
Dibuix artístic

CF Comerç i màrqueting

Diari
Un viatge a l'estranger
Com llegir l'arquitectura, la pintura i l'escultura
Publicitat
Disseny
Entrada al món del treball
Europa, avui
Comerç i serveis
El consum i el mercat
Tècniques d'organització i gestió
Matemàtica comercial
Una aproximació a l'IPC
CF Comunicació, imatge i so
Tècniques d'organització i gestió
Dibuix assistit per ordinador
El consum i el mercat
La imatge fotogràfica
El canvi químic
Disseny
Publicitat
Les activitats humanes i la contaminació
L'estructura de la matèria

CF Edificació i obra civil

Les forces i els seus efectes
Educació per a la salut: estils de vida i salut.
Els accidents
Estructures metàl·liques
Fonaments de la representació tècnica
Dibuix assistit per ordinador
Disseny d'un habitatge
Com llegir l'arquitectura, la pintura i l'escultura
Tècniques d'organització i gestió
El consum i el mercat
Entrada al món del treball
CF Electricitat i electrònica
Electricitat domèstica
Teatre
Lectura
A la recerca de feina
Electrònica
Automatismes
L'àlgebra de Boole i l'electrònica
Dibuix assistit per ordinador
Entrada al món del treball

Tècniques d'organització i gestió
Un viatge a l'estranger

CF Fabricació mecànica

Tècniques d'organització i gestió
Les activitats humanes i la contaminació
Les forces i els seus efectes
L'estructura de la matèria
Estructures metàl·liques
Dibuix assistit per ordinador
Mecanismes
Fonaments de la representació tècnica

CF Fusta i moble

Tècniques d'organització i gestió
Fonaments de la representació tècnica
Mecanismes
Automatismes
Educació per a la salut: estils de vida i salut.
Els accidents
Dibuix assistit per ordinador
El consum i el mercat
L'estructura de la matèria
Disseny
Les activitats humanes i la contaminació
Disseny d'un habitatge
Les forces i els seus efectes

CF Hoteleria i turisme

Un viatge a l'estranger
Espanya avui, diversitat territorial i cultural
Europa, avui
Comerç i serveis
Entrada al món del treball
CF Imatge personal
Teatre
El cos humà
Dibuix artístic
El canvi químic
Educació per a la salut: estils de vida i salut.
Els accidents
Dibuix assistit per ordinador
Fonaments de la representació tècnica
Mecanismes
Entrada al món del treball

CF Indústries alimentàries

Microorganismes. Malalties infeccioses
Les activitats humanes i la contaminació
El canvi químic
El cos humà
L'estructura de la matèria
El consum i el mercat
Tècniques d'organització i gestió
Mecanismes
Automatismes
Lectura
A la recerca de feina
Matemàtica comercial

CF Manteniment de vehicles autopropulsats

Ciència sobre rodes
Educació per a la salut: estils de vida i salut.
Els accidents
Les activitats humanes i la contaminació
L'evolució en la utilització de l'energia
Automatismes
Mecanismes
Fonaments de la representació tècnica
Les forces i els seus efectes
El consum i el mercat
Tècniques d'organització i gestió
Trigonometria
Entrada al món del treball

CF Manteniment i serveis a la producció

Automatismes
Mecanismes
Dibuix assistit per ordinador
Estructures metàl·liques
Electricitat domèstica
Lectura
Entrada al món del treball
Educació per a la salut: estils de vida i salut.
Els accidents
L'evolució en la utilització de l'energia
Tècniques d'organització i gestió
Un viatge a l'estranger

CF Química

El canvi químic
Automatismes
Mecanismes
L'estructura de la matèria
Fonaments de la representació tècnica
Tècniques d'organització i gestió
A la recerca de feina
Lectura
Les activitats humanes i la contaminació
Microorganismes. Malalties infeccioses
L'evolució en la utilització de l'energia
Educació per a la salut: estils de vida i salut. Els accidents

CF Sanitat

Educació per a la salut: estils de vida i salut.
Els accidents
Microorganismes.
Malalties infeccioses
El cos humà
Cos, sexualitat, reproducció
El treball de camp
La naturalesa de la ciència
Les activitats humanes i la contaminació
El canvi químic
L'estructura de la matèria
Espanya avui
Posa't en forma

CF Tèxtil, confecció i pell

Fonaments de la representació tècnica
Automatismes
Mecanismes
Tècniques d'organització i gestió
El consum i el mercat
L'estructura de la matèria
Dibuix assistit per ordinador
Les activitats humanes i la contaminació
Electrònica
El canvi químic

CF Vidre i ceràmica

L'estructura de la matèria
El canvi químic
Disseny
Fonaments de la representació tècnica
Mecanismes
Tècniques d'organització i gestió
Automatismes
Les activitats humanes i la contaminació
Educació per a la salut: estils de vida i salut.
Els accidents
El consum i el mercat
La revolució industrial. Catalunya, la fàbrica d'Espanya
Entrada al món del treball

1.3 Distribució de les hores assignades a l'atenció a la diversitat.

Cada centre ha de poder identificar com hi estan distribuïdes les hores que hi ha assignades per a l'atenció a la diversitat en qualsevol centre ordinari:

3 hores setmanals per grup

2 hores setmanals de tutoria

hores dels crèdits variables

hores dels crèdits comuns: com fer-ne un ús que permeti l'atenció a la diversitat

Presentem a continuació alguns exemples d'utilització d'aquestes hores, basant-nos en el supòsit que els alumnes que requereixen una atenció singular són uns 3 alumnes per grup:

a) Dos professors a l'aula

Les 3 hores per grup s'utilitzen per a incorporar un segon professor/a a l'aula en els crèdits comuns de les àrees instrumentals una hora a la setmana. Un d'aquests professors atén bàsicament els alumnes amb dificultats. Els alumnes poden estar distribuïts en grups mixtos i aprofitar el doblar el professorat per a millorar l'atenció als grups i, en especial, als alumnes amb més dificultats.

Compartir les tasques docents de forma simultània en un grup requereix que els dos professors que intervenen formin un bon equip.

Doblar el professorat una hora a la setmana també pot suposar organitzar un desdoblament del grup classe en dos subgrups. El desdoblament hauria d'aplicar un criteri pedagògic, és a dir, no desdoblant el grup per la meitat, sinó buscant aquell desdoblament que afavoreixi millor l'atenció a l'alumnat.

b) Agrupaments flexibles

Les 3 hores per grup s'utilitzen per a fer agrupaments flexibles en els crèdits comuns de les àrees instrumentals (català, castellà i matemàtiques), de forma que en algun cas pot comportar tenir en alguna àrea un grup més que en les altres àrees. L'agrupament es revisa com a mínim cada trimestre.

Per exemple, si per a un mateix curs d'ESO hi ha 3 grups-classe, les 9 hores d'atenció a la diversitat que els corresponen poden permetre crear un altre grup en els crèdits comuns de les tres àrees instrumentals. Aleshores convindrà que un dels quatre grups formats sigui més

reduït. Aquesta opció implica, d'una banda, que coincideixi l'horari dels 3 grups en les àrees instrumentals però no necessàriament l'àrea que s'imparteix en cada grup i, d'una altra banda, els tres grups poden tenir el mateix equip de professors de les tres àrees i incorporar un professor més, com a mínim, per a atendre el quart grup en les tres àrees. El grup reduït seria d'uns 9 alumnes i els altres grups haurien disminuït la seva ràtio a 27.

En el cas d'un centre amb 2 grups classe, es podrien fer 3 grups a l'hora d'impartir el crèdits comuns d'algunes de les àrees instrumentals.

L'opció anterior pot suposar també la globalització de totes o d'algunes de les àrees instrumentals.

c) Atencions individualitzades en la tutoria

De les 2 hores lectives setmanals assignades a la tutoria, una d'elles correspon a atencions individualitzades. La persona tutora pot dedicar aquesta hora especialment a fer el seguiment d'aquests alumnes, en especial pel que fa a la millora dels hàbits d'organització i estudi.

Les 2 hores lectives setmanals assignades a la tutoria també podrien ser compartides per 2 professors tutors; un d'ells es fa càrrec d'un grup reduït d'alumnes.

d) Altres

En tots els casos l'oferta de crèdits variables del centre ha de contemplar la possibilitat per a aquests alumnes de cursar crèdits variables d'iniciació a més d'alguns de reforç.

Les 3 hores per grup podrien usar-se també per a incrementar l'oferta de crèdits variables, i per tant suposar una disminució de la ràtio d'aquests. Convé tenir en compte que la disminució de la ràtio en 2 o 3 alumnes no suposa necessàriament una millora significativa de l'atenció als alumnes en general i, en canvi, pot redundar en una disminució de l'atenció a l'alumnat amb necessitats educatives singulars.

e) Centres d'atenció educativa preferent que imparteixen l'ESO

Els centres d'atenció educativa preferent tenen al voltant d'un 30% d'alumnat amb necessitats educatives singulars i organitzen mesures d'atenció singular que suposen increments i organització dels recursos humans i també mesures pedagògiques i organitzatives.

També s'han previst alguns increments per als centres que tinguin al voltant d'un 10% d'alumnes amb necessitats educatives singulars.

2 Adaptacions del currículum.

2.1 Què és una adaptació curricular.

Una adaptació curricular és tota actuació destinada a adequar el currículum d'una etapa a les necessitats de l'alumnat.

Entesa en aquest sentit ampli, l'adaptació curricular és, de fet, inherent a l'acció educativa, en tant tot ensenyant, de manera més o menys conscient, de manera més o menys sistemàtica, adequa la seva intervenció pedagògica a les diferents situacions (a l'alumne/a concret, al tipus de grup-classe, al tipus de tema que s'estigui treballant, al material de suport...).

Així doncs, parlar d'adaptacions del currículum no vol dir necessàriament parlar d'adaptacions significatives ni tampoc d'adaptacions curriculars individualitzades, sinó adequar l'acció del professor/a a les característiques de les diferents situacions.

L'adaptació curricular realitzada pel professorat del centre ha de basar-se en el currículum establert en el Decret 96/1992.

2.2 Adaptació de la metodologia de treball a les diferents necessitats de l'alumnat.

a) Flexibilització dels agrupaments d'alumnes:

— Fórmules organitzatives diverses: grup ordinari; ràtios variables segons les dificultats d'aprenentatge; dos professors a l'aula...

— Dins de cada grup classe: grups petits, grups amplis, tàndems, grups per projectes, grups per dificultats, grups d'ajuda mútua, treball individual...

b) Diversificació de les tècniques de treball: treball per grups per a fer una síntesi col·lectiva, treball sobre documentació donada o suggerida, treball de recerca de bibliografia a la biblioteca, explicació per part del professor/a i estudi o aplicació posterior, temes lliurament

escollits per l'alumnat, treball sobre un mateix tema per grups diferents i amb orientacions diferents (segons les possibilitats de cada grup), treball a partir d'errors o dificultats...

c) Diversificació dels diferents canals sensorials d'entrada, és a dir, emprant documents:

— visuals (imatges, gràfics, quadres, textos escrits...);

— auditius (textos orals enregistrats, explicació o lectura per part del professor/a o dels mateixos alumnes, música...)

— audiovisuals (vídeo; normes escrites per llegir individualment i comentar col·lectivament com s'ha de fer la tasca...)

d) Diversificació dels suports: repetició dels mateixos continguts treballats a classe, repetició més lenta, recapitulació panoràmica de coneixements anteriors, relació de nous coneixements amb d'altres anteriors, focalització d'un aprenentatge aïllat, explicitació d'errors o dificultats, adopció d'altres punts de vista o d'enfocaments, treballs pràctics d'aplicació, explicitació de passos intermedis en el procés, tècniques de creativitat, tècniques d'estudi i organització del treball individual, preparació prèvia del contingut de la classe...

e) Diversificació de les activitats d'aprenentatge per a l'adquisició d'un mateix contingut i diversificació de continguts per a un mateix objectiu; diversos canals expressius per a un aprenentatge, etc.

f) Diversificació dels mètodes d'avaluació: seguiment individualitzat dels alumnes, correcció personalitzada d'exercicis, exercicis autocorrectius, coavaluació entre alumnes, proves de control d'adquisicions (puntuals o de síntesi), proves escrites o proves orals, objectius diversificats de correcció segons les dificultats dels alumnes...

2.3 Adaptació del currículum dels alumnes que romanen un curs més en un cicle de l'etapa.

Recordem el que respecte al currículum dels alumnes que romanen un curs més en un cicle de l'etapa indica l'Ordre de 3/6/96, de desplegament de l'ESO:

15.1 Els centres vetllaran perquè els alumnes i les alumnes que romanguin un any més en el primer i/o en el segon cicle rebin una atenció individualitzada, i els dissenyaran un currículum personal en funció de les seves característiques i necessitats i dels recursos disponibles en el centre.

15.2 El currículum de l'alumnat a què fa referència el punt anterior podrà suposar per part del centre la introducció de modificacions en la distribució dels crèdits comuns i variables establerts amb caràcter general.

Atès que aquests alumnes ja van cursar, la primera vegada en què van fer el curs del que ara es tornen a inscriure (normalment 2n o 4t d'ESO però, en algun cas, també 3r) el nombre de crèdits comuns i variables que marca el Decret 96/1992, d'ordenació dels ensenyaments de l'ESO, ja s'ha respectat el seu dret a cursar els crèdits que han estat establerts per al conjunt de l'alumnat.

En realitzar la segona inscripció en un mateix curs de l'etapa, el centre té "carta blanca" per a dissenyar a aquests alumnes el currículum que resulti més acord amb les seves inquietuds i les seves necessitats. S'entén que amb l'acord del propi alumne i dels seus pares.

2.4 Convalidació de crèdits variables (per compatibilització de l'ESO amb estudis de Dansa o de Música).

Aquesta és una qüestió que afecta un col·lectiu d'alumnes molt específic. A partir del curs 97/98, aquestes convalidacions de crèdits seran aplicades directament pel director/a del centre quan es tracti d'alumnes que cursen ensenyaments de Música de grau mitjà corresponents al nou sistema educatiu.

En els altres casos, relatius als alumnes que cursen ensenyaments artístics de plans anteriors a la LOGSE (estudis de Música del pla del 66 i, de moment, tots els estudis de Dansa), la convalidació es continuarà aplicant en la Direcció General d'Ordenació Educativa.

2.5 Alteració del nombre de crèdits establert amb caràcter general.

El Decret 96/1992, de 28 d'abril, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria (DOGC de 13/5/92) determina en el seu article 11 el nombre de crèdits comuns, variables i de síntesi que han de cursar els alumnes a cadascun dels dos cicles de l'etapa.

No estableix, però, la distribució de crèdits per cursos, la qual depèn de les decisions que cada centre prengui en l'elaboració del seu projecte curricular.

Aquesta autonomia en la distribució dels crèdits és la que pot provocar que, en produir-se un canvi de centre enmig d'un cicle o, més encara, enmig d'un curs, hi hagi certs desajustaments en el currículum de l'alumnat afectat.

En aquests casos, és convenient que el centre receptor, en la mida de les seves possibilitats organitzatives, miri de compensar els desequilibris curriculars que s'hagin pogut produir, tot intentant que l'alumne cursi, en efecte, el nombre de crèdits comuns, variables i de síntesi establert amb caràcter general, o bé que s'hi acosti en el màxim grau possible. En tot cas, les variacions en el nombre de crèdits que es poden produir per situacions d'aquest tipus no seran mai excessivament grans ni afectaran, per tant, de forma significativa ni el currículum ni el procés d'aprenentatge de l'alumne/a.

És per aquesta raó que, malgrat l'alteració del nombre de crèdits establert, el tractament que s'ha de donar a casos d'aquest tipus no és el d'una modificació curricular, sinó el d'una adaptació curricular que pot ser resolta en el mateix centre.

El mateix podem dir de les situacions en què, per raons justificades, un alumne no realitza el crèdit de síntesi del curs corresponent. D'acord amb l'article 10 del Decret 96/1992 ja esmentat, els alumnes han de fer un crèdit de síntesi cada any de l'etapa. Tenint en compte, però, que les 35 hores corresponents a aquest crèdit es concentren habitualment en períodes de tres o quatre dies, és probable que per alguna circumstància, per exemple una malaltia, algun alumne estigui absent del centre al llarg de tot aquest període.

Si bé el crèdit de síntesi representa un conjunt d'activitats de gran interès -no només per la seva funció avaluadora sinó també pel seu valor específicament formatiu- i, per tant, és sempre lamentable que un alumne/a determinat no pugui cursar-lo, cal relativitzar la importància d'aquesta mancança, sobretot tenint en compte que el crèdit de síntesi és l'únic de l'etapa que està específicament establert per a cadascun dels quatre cursos de l'etapa i no només per a cadascun dels cicles, per la qual cosa, excepte si cursa quart d'ESO i finalitza l'etapa, l'alumne necessàriament haurà de cursar-ne un altre el curs següent.

2.6 Unitats d'Adaptació del Currículum (UAC).

Els centres podran proposar Unitats d'Adaptació del Currículum (UAC) adreçades a aquells alumnes que, malgrat les adaptacions i/o modificacions curriculars de què hagin estat objecte, es caracteritzen per :

- Rebutjar el marc massa teòric en què molt sovint es desenvolupen les classes ordinàries.
- Buscar per a les seves activitats resultats immediats, tangibles i aplicables.
- Valorar negativament el marc escolar.
- Valorar positivament l'aprenentatge d'un ofici per a una futura, i preferentment immediata, integració en el món laboral.

L'objectiu de crear en els centres d'ESO aquestes UAC (similars en alguns casos a l'aula taller, grups de projectes, agrupament per tasques...) seria doble: d'una banda, es tractaria d'afavorir la integració de l'alumnat amb les característiques abans esmentades al centre educatiu; d'altra banda, de buscar vies alternatives o complementàries per a ajudar-lo en l'assoliment dels objectius de l'etapa i, en conseqüència, a obtenir l'acreditació.

a) Conceptualització de la UAC:

La UAC és un recurs educatiu específic que té el centre per a millorar l'atenció a la diversitat de l'alumnat, per afrontar la qual ja es disposa actualment d'un seguit de recursos diversos, entre d'altres:

- Flexibilitat curricular.
- Possibilitat d'agrupaments diversos d'alumnes.
- 3 h/grup d'atenció a la diversitat.
- Part variable del currículum.
- Organització tutorial, que inclou 1 h/setmanal integrada en el currículum dels alumnes.
- Professor de psicopedagogia i, en molts casos; mestre de pedagogia terapèutica.

Per tant, la UAC ha d'estar completament integrada en el conjunt de l'operatiu organitzat pel centre per a atendre la diversitat, operatiu definit en el Projecte Educatiu i desplegat en el Projecte Curricular.

La UAC ha de ser un recurs complementari del centre, que, com a tal, pot incorporar d'altres alumnes en activitats puntuals (per exemple, per a algun projecte concret, en un període determinat...).

Pel que fa a la programació, cal dir que:

- La UAC ha de contribuir a l'assoliment dels objectius generals de cicle i etapa.
- En aquest sentit, caldrà anar elaborant una programació específica per a cada alumne (o grup d'alumnes), la qual tindrà com a referent genèric els objectius generals acabats d'esmentar, i com a referents més concrets les finalitats específiques de la UAC, que haurien de ser del tipus: contribuir a l'assoliment dels nivells de sociabilitat i maduració propis de l'etapa evolutiva de l'alumne, recuperar dèficits i mancances de continguts conceptuals, procedimentals i actitudinals (especialment els de caràcter més instrumental)...
- Els diferents tipus d'ensenyaments o "tallers" que s'imparteixin haurien de ser tendencialment globalitzats i haurien d'estar integrats en la programació de les diferents àrees curriculars i ser, per tant, avaluats dins de l'àrea/es corresponent/s.

A tall d'exemple:

Fusta	Àrea de tecnologia
Mecànica	/llengües/
Electricitat	matemàtiques

Ceràmica	Àrea de visual i plàstica/llengües
----------	------------------------------------

Jardineria/horticultura	Ciències de la naturalesa/llengües/
Informàtica	matemàtiques

Obra de teatre	Català i/o castellà/
Confecció d'un còmic	c.socials/visual i plàstica

Per tant, s'haurien de vehicular els aprenentatges bàsics de diverses àrees, especialment de les instrumentals, a través de la UAC.

En tot cas, des de bon començament, cal tenir en compte algunes cauteles per tal de prevenir utilitzacions inadequades del recurs UAC:

— Seria contrari al preceptiu plantejament inicial d'integració de tots els alumnes la pràctica d'organitzar grups fixos que ocupessin tot el seu horari a la UAC. Per tant, les agrupacions d'alumnes que en gaudeixin hauran de ser flexibles, amb la fita que qualsevol alumne aprengui el màxim possible i es pugui integrar com més aviat millor a les agrupacions ordinàries d'alumnes.

— S'ha d'evitar que es creï una única identitat de grup, la de la UAC, fent que els alumnes tinguin altres grups de referència dins de l'institut. Per tant, els alumnes orientats a UAC seguiran curricularment, amb les adaptacions o modificacions curriculars pertinents que escaigui, el màxim d'àrees instrumentals possibles, algunes d'elles a la UAC i, d'altres en el grup-classe ordinari.

— Més concretament, el currículum de l'alumne orientat a la UAC s'aconseguirà, en proporcions específiques per a cadascú (depenent de l'adequació curricular prescrita), amb els següents elements:

Crèdits comuns d'àrees impartides a través de la UAC (especialment les instrumentals), elaborats amb criteris de globalització, funcionalitat i significativitat.

Crèdits comuns amb els altres alumnes (normalment, Tecnologia, Educació visual i plàstica, Música, Ciències de la Naturalesa, Educació Física).

Crèdits variables.

— S'ha d'evitar que l'alumne se senti "castigat" o "marginat" a la UAC. En aquest sentit: L'espai de la UAC no té perquè ésser utilitzat exclusivament pels alumnes d'aquesta unitat; sinó que també ha de poder servir, com qualsevol altra aula, per a impartir crèdits a altres grups d'alumnes.

També caldria evitar, dins del possible, la dedicació exclusiva d'un grup de professors als alumnes d'UAC, intentant que imparteixin també crèdits a la resta d'alumnes.

Respecte a la tutoria, cal analitzar en cada cas si els alumnes poden estar integrats en un grup ordinari o bé si, almenys en algunes activitats, convé que treballin com a grup específic.

En tot cas, possiblement hi haurà determinats alumnes per als quals, almenys en una part del període d'escolarització, serà convenient la realització d'activitats majoritàriament dins del marc de la UAC.

Des del punt de vista tutorial, caldrà que aquest alumnes gaudeixin d'una orientació escolar i professional especialment adreçada a la inserció laboral i social en acabar l'etapa.

Per tal que un centre pugui comptar amb el recurs de la UAC, caldrà que el nombre d'alumnes, les necessitats educatives dels quals facin necessari aquest recurs, sigui igual o superior a 10 alumnes.

b) La UAC va adreçada a:

— Alumnes que per diferents motius manifestin necessitats educatives especials greus que requereixin adaptacions curriculars substancials o, fins i tot, modificacions curriculars. Seria el cas de:

Alumnes amb trastorns de conducta greus d'etiologia diversa (socioeconòmica, trets psicòtics, etc.) o afectats per situacions socials o culturals desfavorides.

Alumnes amb n.e.e. greus i permanents, especialment psíquiques, que requereixin una metodologia d'aprenentatge essencialment manipulativa.

— Alumnes amb retards greus d'aprenentatge, ritmes d'aprenentatge anormalment baixos, fort rebuig a la dinàmica escolar, etc.

L'esment en un mateix apartat de les diferents causes que poden motivar l'adscripció d'un alumne a una UAC no implica, evidentment, que s'hagi d'identificar l'actuació educativa de cada tipus. Les propostes i el temps de permanència dels alumnes a la UAC han de fer-se en funció de les necessitats educatives de cada alumne.

c) Decisió sobre quins alumnes han d'incorporar-s'hi, i en quin règim o modalitats:

Aquesta decisió ha de ser el resultat de la valoració de les necessitats educatives específiques dels alumnes.

Caldrà, per tant, una fase inicial de recopilació d'informació sobre l'alumne i els seus problemes acadèmics, socials, conductuals, de retards d'aprenentatge, etc., que, en tot cas, inclourà:

— Un informe detallat i personalitzat del psicopedagog del centre que valori la conveniència que l'alumne assisteixi a la UAC.

— Un informe de l'últim tutor/a, si es tracta d'un alumne/a que ja és del centre.

— Un informe de l'EAP, si es tracta d'un alumne nou. Haurà d'incloure la informació pertinent del tutor/a del centre de procedència de l'alumne/a.

Vindrà, a continuació, la fase d'estudi de la informació disponible, diagnòstic del problema/es que afectin l'alumne i proposta d'actuacions. Les tasques pròpies d'aquesta fase seran realitzades per una comissió específica constituïda a l'efecte i formada pel coordinador pedagògic, el psicopedagog i el tutor de l'alumne, als quals s'afegirà el professional de l'EAP.

En el cas d'adaptacions curriculars, la decisió final correspondrà a l'equip docent, així com la seva implementació. En el cas que es proposin modificacions curriculars substancials caldrà l'autorització de la Direcció General d'Ordenació Educativa.

Els pares seran sempre informats de les decisions preses.

d) Característiques de la UAC:

Local/s:

La UAC és més un concepte, un plantejament organitzatiu i didàctic, que no pas un espai físic. En aquest sentit, i en funció dels recursos, professorat disponible i programació, es poden impartir diverses tecnologies (mecànica, fusta, electricitat, ceràmica, jardineria/horticultura, confecció, etc.) en diversos locals del centre, depenent de la seva idoneïtat i ocupació.

Tanmateix, s'hauria de comptar amb un espai de referència per a cada centre, on es poguessin desenvolupar una part significativa de les hores d'UAC programades.

Aquest espai hauria de tenir els equipaments per a operacions bàsiques de fusteria, mecànica, electricitat...

En la majoria de centres es podrien fer "tallers" de ceràmica, de jardineria/horticultura i d'altres, sense ocupar en exclusivitat espais docents tipus aula.

Professorat:

La ràtio hauria de ser de 12-15 alumnes/professor.

Nombre d'hores de professor:

Un mínim d'una dedicació de professor d'UAC.

Cues horàries d'altres professors de la plantilla del centre voluntaris: de Visual i plàstica, de

Tecnologia, de Física i química, de Ciències naturals, de Psicopedagogia, mestre de

Pedagogia terapèutica... Aquests professors s'haurien de comprometre amb el projecte per a un mínim de 2 cursos.

Requisits del professorat específic d'UAC:

- Que sigui voluntari
- Que la seva dedicació lectiva es cobreixi fonamentalment a la UAC (ha de ser-ne el responsable operatiu)
- Si fos possible amb experiència prèvia (antic mestre d'aula taller d'EGB, mestre/professor d'Aprenentatge d'Oficis de Formació Professional, professor de Psicopedagogia...).

Formació:

En el cas de persones voluntàries i amb la tipologia adequada però sense una experiència prèvia, convindria l'assistència a un curs específic organitzat pel Departament d'Ensenyament.

Metodologia:

La UAC és un recurs educatiu que proposa una metodologia de treball essencialment manipulativa i activa, basada en projectes de durada trimestral amb estructura formal de crèdit, programats de manera que permetin vehicular els aprenentatges bàsics i fonamentals de diverses àrees, prioritàriament les instrumentals, de forma globalitzada.

Els aspectes metodològics són claus a la UAC; això implica, més que en altres models d'organització d'aula, elaborar-ne la programació i ajustar les intervencions educatives posant especialment l'accent sobre la globalització, la significativitat, la funcionalitat dels aprenentatges i l'atenció als diferents ritmes i estils d'aprenentatge, als diferents entorns i referents culturals, a les diferents expectatives i motivacions, etc.

No es pot oblidar que l'objectiu general que es persegueix es el desenvolupament dels diferents tipus de capacitats dels alumnes: cognitives, motrius, d'inserció social, d'equilibri personal i de relació.

3 Modificacions curriculars.

3.1 Què és una modificació curricular.

Una modificació curricular és tota adaptació del currículum que comporti la introducció de canvis significatius en el currículum establert amb caràcter general.

És per aquesta raó que, normalment, les modificacions curriculars han de ser autoritzades pel Departament d'Ensenyament.

3.2 Anàlisi dels casos més freqüents de modificació curricular.

Els casos més habituals de sol·licitud de modificació del currículum de l'ESO són els següents:

- a) Modificacions globals del currículum.
- b) Modificacions del currículum d'una àrea.
- c) Reducció de la durada d'un cicle de l'etapa.
- d) Augment de la durada d'un cicle de l'etapa.
- e) Escolarització compartida entre un centre ordinari i un centre especialitzat.

a) Modificacions globals del currículum (o modificació d'un nombre significatiu d'àrees):

Per disminució intel·lectual greu: A manca, pel moment, d'una Ordre de modificacions del currículum de l'ESO, per a resoldre aquestes peticions la Direcció General d'Orientació Educativa es basa, tant pel que fa als requisits com pel que fa a la documentació, en el que estableix l'Ordre de modificacions de Primària.

Dins de les modificacions globals del currículum cal contemplar dos casos peculiars: els corresponents a l'escolarització compartida (que es comenta a l'apartat e d'aquest mateix capítol), i les Unitats d'Adaptació del Currículum, que s'analitzen a l'apartat 2.6.

b) Modificacions del currículum d'una àrea

Per compatibilització de l'ESO amb estudis artístics

— La supressió de l'àrea d'Educació física per als alumnes que cursen un mínim de 7 hores setmanals de Dansa en un centre oficial, reconegut o autoritzat, s'estableix des de fa alguns cursos en la normativa de funcionament de centres.

Aquesta supressió es fonamenta en el manament de la LOGSE quant a l'obligatorietat que l'Administració faciliti a l'alumnat la simultaneització dels estudis ordinaris amb els de Dansa i

Música, i en la consideració que, en línies generals, la formació teòrica i pràctica que proporciona l'àrea d'Educació física pot quedar coberta per la formació que donen les escoles de dansa.

— Pel que fa a la supressió de l'àrea d'Educació física per als alumnes esportistes federats, no s'està concedint, atès que la LOGSE no contempla cap tipus de mesura per a aquest tipus d'alumnat. En tot cas, quan hi ha peticions d'aquest tipus, la DGOE s'adreça al Seminari d'Educació física del centre corresponent per a suggerir adaptacions curriculars per a l'alumne/a en qüestió.

— La supressió de l'àrea de Música per als alumnes que cursen estudis musicals tampoc no es concedeix, atès que es considera que els continguts d'aquesta àrea són diferents dels que treballa un alumne que cursa un instrument.

Per malaltia o discapacitat

— La supressió de continguts de Llengua i/o Llengües estrangeres és una petició freqüent per als alumnes que pateixen hipoacúsia. Deixant de banda l'exempció de la Llengua catalana, que competeix a la Comissió Tècnica Reguladora de l'Ensenyament del Català, el criteri de la DGOE és que la supressió sistemàtica d'una àrea per a aquests alumnes pot ser més un element de discriminació que no pas un ajut per al seu procés educatiu. Així, si bé s'entén que un alumne/a sord difícilment podrà arribar a tenir un nivell de competència lingüística acceptable en llengua estrangera, no hi ha raó per la qual al llarg de l'etapa no pugui assolir, per exemple, alguns objectius vinculats amb la comprensió escrita, la qual cosa li pot ser de molta utilitat en la seva vida professional i personal.

— Pel que fa a l'àrea de Música, també hi ha aspectes que poden ser treballats pels alumnes sords. El mateix es pot dir quant a l'àrea d'Educació visual i plàstica per als alumnes cecs.

— Les supressions de l'àrea d'Educació física solen estar motivades per lesions més o menys passatgeres; en aquest cas, correspon al centre aplicar l'adaptació curricular pertinent, i no pertoca, doncs, l'autorització de modificació. Aquesta només és d'aplicació en els casos en què la malaltia o lesió afecti, almenys, tot el període de l'etapa.

c) Reducció de la durada d'un cicle

La reducció de la durada d'un cicle de l'etapa és un dels casos que, tal com succeeix en l'Ordre de modificacions del currículum de primària, estarà específicament contemplat en l'Ordre de modificacions de secundària, i serà d'aplicació per a aquells alumnes que hagin mostrat un rendiment acadèmic excepcional i continuat.

En tot cas, cal tenir present, ben abans d'arribar a una proposta d'aquest tipus, el que indica l'Ordre de 3/6/96, de desplegament de l'ESO:

12. Per tal d'afavorir al màxim el desenvolupament de les capacitats de tot l'alumnat, la Junta d'avaluació vetllarà perquè aquells alumnes que assoleixen amb facilitat els objectius didàctics dels crèdits comuns realitzin activitats d'ampliació en el mateix crèdit comú i cursin els crèdits variables d'aprofundiment adequats a les seves capacitats i interessos.

D'altra banda, en el cas que s'opti per la reducció de la durada d'un cicle, cal valorar acuradament les possibles repercussions en l'alumne/a, no només en relació amb el seu procés d'aprenentatge sinó també en relació amb aspectes de maduració personal. Així mateix, en general fóra convenient retardar una mesura d'aquest tipus al segon cicle de l'etapa.

d) Augment de la durada d'un cicle

No ens referim, en aquest cas, als allargaments en la durada d'un cicle que es produeixen un cop l'alumne ha cursat el cicle complet, sinó a aquelles situacions en què, bé en el mateix moment d'iniciar-se el cicle, bé al llarg d'aquest, el centre detecta la necessitat d'organitzar-ne el currículum, per a un determinat alumne, en un període de temps superior als dos anys. Aquesta també és una possibilitat que contemplarà l'Ordre de modificacions del currículum de l'ESO.

e) Escolarització compartida

L'escolarització compartida és una mesura extrema destinada als alumnes que, a un molt baix rendiment acadèmic, afegeixen trastorns de conducta greus, la qual cosa aconsella la seva escolarització -almenys en part de l'horari lectiu- en un centre especialitzat en l'atenció a aquest tipus d'alumnat, sense arribar a què aquest perdi la seva vinculació amb un centre ordinari. Cal recordar que els alumnes han de ser escolaritzats obligatòriament fins als 14 anys, i que aviat (a partir del curs 1999-2000) cap alumne no podrà abandonar l'ESO abans dels 16 anys.

A això cal afegir el dret (no l'obligació) dels alumnes a romandre en l'ensenyament bàsic fins als 18 anys.

Així doncs, en augmentar la franja d'edat de l'alumnat, és previsible també un augment de determinades situacions conflictives que no sempre podran ser resoltes en l'àmbit del centre ordinari.

Cal, doncs, buscar mesures complementàries a l'escolarització ordinària, per tal d'aconseguir que aquest tipus d'alumnat adquireixi les capacitats establertes per a l'ensenyament bàsic en un context que els pugui resultar més motivador.

En tot cas, com que en franges d'edat d'escolarització obligatòria l'adolescent ha d'estar inscrit en un centre docent per a cursar un curs de l'ESO, no es pot fer exclusivament en el centre especialitzat la seva escolarització, per la qual cosa aquesta serà necessàriament compartida. El centre especialitzat està integrat per persones amb qualificació professional i sol estar coordinat per institucions municipals.

En el centre especialitzat és on l'alumne d'escolarització compartida realitza la majoria de les activitats setmanals, en el marc d'una UAC externa però reconeguda pel Departament d'Ensenyament. Hi treballa normalment en tots o alguns dels àmbits següents:

- orientació professional
- àrees instrumentals
- tallers

Dins de tots aquests àmbits s'incideix de manera prioritària sobre els hàbits de treball i de convivència.

En el centre ordinari l'alumne pot realitzar un nombre molt variable d'activitats, en funció del grau d'integració.

Molt sovint, és just en iniciar-se el període d'escolarització compartida quan hi ha un conflicte recent en el centre ordinari, per la qual cosa potser es tendirà, pel moment, a escolaritzar l'alumne el major nombre possible d'hores en el centre especialitzat i anar augmentant, gradualment, la seva integració en el centre ordinari.

En el centre ordinari, l'alumne assisteix, freqüentment, a algun crèdit variable, a alguna hora de tutoria, a les classes d'alguna àrea que desperti més el seu interès...

Com a casos molt extrems, cal citar aquells en què l'alumne, de manera més o menys provisional, no té pràcticament cap contacte amb el centre ordinari, per exemple, quan ha estat objecte de mesures penals alternatives.

Les propostes dels centres per a l'escolarització compartida d'algun alumne/a, es faran des del centre acompanyades dels informes i propostes de la Inspecció i de l'EAP corresponent, i s'adreçaran a la Direcció General d'Ordenació Educativa que les estudiarà i resoldrà.

3.3 Modificació curricular i acreditació.

Un aspecte molt important i sobre el qual els centres realitzen nombroses consultes és el de la possibilitat o no que superi l'etapa d'ESO un alumne/a que hagi estat objecte d'una modificació curricular.

Per no estendre'ns massa en una qüestió sobre la qual ja s'ha escrit àmpliament, només cridarem l'atenció sobre alguns punts que caldria prendre en consideració a l'hora de prendre decisions sobre l'acreditació d'un alumne que ha estat objecte de modificacions curriculars.

Evidentment, no hi ha cap impediment perquè un alumne que hagi estat objecte de la modificació d'una àrea no pugui acreditar al final de l'etapa: l'avaluació del procés d'aprenentatge dels alumnes es duu a terme en relació amb objectius generals que poden ser assolits des de diferents àrees, per la qual cosa l'alumne/a hi pot haver arribat encara que no hagi cursat de manera normalitzada una determinada àrea.

La dificultat, però, rau en l'acreditació dels alumnes que, bé per causa d'un trastorn conductual sever, per una disminució intel·lectual greu, o bé per d'altres raons, han estat escolaritzats en règim compartit o han estat objecte d'una modificació curricular global.

És en aquests casos, en què la decisió no és, efectivament, gens fàcil, quan caldria tenir en comte que:

- L'ESO és una etapa d'ensenyament obligatori i el currículum de la qual admet la possibilitat d'adaptacions i de modificacions per a adequar-lo als interessos, necessitats, motivacions i característiques personals de cada alumne. En línies generals, no sembla raonable establir per a un alumne uns objectius, uns continguts, una metodologia específica d'acord amb les seves característiques personals i les seves perspectives individuals d'incorporació a la vida adulta i, un cop ell ha complert per la seva part assolint els objectius que se li han establert, negar-li

l'acreditació amb l'argument que no arriba als mínims generals, comuns i estàndard, però sense significat per a aquell alumne concret.

En tot cas, cal recordar que, quan l'alumne ha estat objecte d'una modificació curricular, en una o més àrees, tots els documents obligatoris d'avaluació han de fer constar que l'alumne ha estat avaluat en base a una programació específica.

— L'avaluació de l'alumnat s'ha de realitzar en base a uns objectius, generals i terminals, que serveixen com a referent per a l'avaluació. Aquest aspecte, però, que és un més dels que afecten l'avaluació, s'adopta de vegades com si fos l'únic a tenir en compte, o almenys com si fos l'únic que té realment importància. No obstant això, l'avaluació en l'ESO ha de ser també, entre d'altres, individualitzada.

— Com a etapa que finalitza el període d'escolarització obligatòria, l'ESO té com a finalitat última la preparació dels alumnes per a la seva incorporació a la vida adulta, per a la integració en la societat. Cal, doncs, valorar el grau de maduresa de l'alumne i la seva preparació per a efectuar aquesta integració a la vida activa amb possibilitats d'èxit.

— D'altra banda, i al marge del seu paper com a preparadora per a estudis posteriors, l'ESO és una etapa terminal, per la qual cosa el referent per a decidir si un alumne acredita o no, no haurien de ser (o no exclusivament) els estudis que hipotèticament l'alumne vulgui cursar després. Dit d'una altra manera, si bé per a un determinat alumne que té intenció, per exemple, de cursar una determinada modalitat de batxillerat, pot ser útil i fins i tot imprescindible allargar la seva estada en el segon cicle de l'ESO, impedir en general l'acreditació de molts alumnes amb l'argument que "potser voldran inscriure's en el batxillerat" no té sentit.

— Hem vist que, mentre hi hagi la possibilitat que l'alumne romangui cursant l'ensenyament bàsic, es poden adoptar moltes mesures per tal d'ajudar-lo a assolir els objectius de l'etapa. Un cop finalitzat aquest període, cal tenir en compte que l'alumne ha d'abandonar la seva escolarització ordinària, i que el fet d'haver finalitzat aquesta sense haver obtingut la titulació mínima, pot afectar seriosament la seva inserció social i laboral, la qual cosa pot redundar també sovint en marginació social i econòmica.

L'avaluació final de l'etapa i la decisió sobre la concessió no del títol no pot respondre tan sols a una comprovació de la suficiència en cada una de les àrees o a una mitjana numèrica de les diferents valoracions atorgades a les qualificacions. S'han de considerar les condicions personals de progressió de l'alumne, el seu nivell individual i les perspectives del seu desplegament futur en la vida immediata, formativa o laboral, i futura.

Per a més exemples i orientacions sobre les adaptacions curriculars, podeu consultar els apartats 11 a 15 del document Atenció a la diversitat: 50 idees per a l'acció, publicat pel Departament d'Ensenyament i tramès a tots els centres.

Vegeu, per exemple, els punts 25 a 30 del document Atenció a la diversitat a l'ESO: 50 idees per a l'acció, i el punt 4.4 del document L'avaluació en l'ESO, ambdós publicats pel Departament d'Ensenyament i tramesos a tots els centres.